175

Қайратсыз ашу - тұл,
Тұрлаусыз ғашық - тұл,
Шәкіртсіз ғалым - тұл

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-
ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ, ҮЗДІК ТӘРБИЕШІ

USTAZ -MEKTEP TIREGI

№131(133) 2024 жыл қаңтар

Егизекова Жазира Умирбековна

Түркістан облысы, Төлеби ауданы, Зертас ауылы Қосан
Мыңбатов атындағы жалпы білім беретін мектеп
бастауыш сынып мұғалімі

Ұстаз – мектеп тірегі

Республикалық ғылыми – әдістемелік журнал

№131 (133) 2024 жыл
қаңтар

Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігінде тіркеліп, 2017 жылғы 3 ақпанда №16326-ж куәлігі берілген.

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
«Ақ ұлпа» ЖШС

ШЫҒАРУШЫ:
«Ұстаз Үні» ЖК

БАСЫЛЫМНЫҢ РЕДАКЦИЯСЫ:
Жетекшісі
Гүлден ҚАРАШАШҚЫЗЫ
Бас редактор
Хабзат БАУЖАНОВ
Жауапты редакторы
Мейрамгүл ҚАРАШАШҚЫЗЫ
Көркемдеуші редакторы
Жанерке МӘДЕНИЕТҚЫЗЫ

АҚЫЛДАСТАР АЛҚАСЫ:
Бақытбек БАТКЕЕВ,
«Ізгілік-Рухани жаңғыру» ҚҚ, төрағасы, қоғам қайраткері
Болат ҚҰДАЙБЕРГЕНҰЛЫ,
Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және археология институты директорының бірінші орынбасары, т.ғ.к., профессор, академик
Саин ҚАСЕНҰЛЫ,
«Ямышев орта жалпы білім беру мектебі» КММ директоры, ҚПҒА мүшесі
Қаныш СӘДЕНОВ,
«Инновациялық технология колледжі» ҚММ бөлім меңгерушісі, ҚПҒА мүшесі, «Үздік ұстаз» Республикалық тәуелсіз қоғамдық байқауының иегері

Индексі 74966
Журнал ИПК «Алатау» баспаханасында басылды
Басылуға 10 .01. 2024 ж қол қойылды
Таралымы 350

Мазмұны

Елемесова Жазира Умирбековна
Оқушылардың сауатты жазу дағдыларын дамыту мақсатында жылдағы оқудың пайдасы зор 2
Оспанова Назымгүл Түсіпбековна
Бірге оқиық 3
Ибрагимова Ирисой Рихсибаевна,
Функционалды сауаттылық – сапалы білім беру кепілі 4
Турлыова Алмагүл Махсотовна
Сын есім 6
Көзденова Әсел Максадовна
Бейне сабақтарды құрудың заманауи құралдары 10
Кенжебаева Гүлшат Әлмедировна
Бастауыш мектептегі жаңартылған білім бағдарламасындағы өзгерістер 12
Кенжебаева Дамегүл Әлмедировна
Мектепалды даярлық пен мектеп арасындағы сабақтастықты қамтамасыз етудегі жаңашылдық бастауыш-жаңартылған бағдарламаның ата-аналармен жұмыстағы маңызы 14
Балсерикова Алия Калыбайқызы
Бастауыш буында интербелсенді әдіс-тәсілді қолданудың тиімділігі 15
Жарылгасова Алмагүл Хамитқызы
Заман талабы- оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру 17
Жайнагамбетова Гүлзира Шамановна
Бағалау мен бағалау - сапалы сапаға қолу кепілі 18
Копиелбаева Гүлжахан Ержанбаевна
Оқу-тәрбие үрдісінде инновациялық технологияларды пайдалану арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық үрдістерін дамыту 20
Жумалиева Жұлдыз Жаксылыковна
Информатика сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары 21
Танбаева Гүлзере Батимисовна
С.Мұратбеков «Жусан исі» 23
Аркибаева Б.М.
Жануарлар әлемі. Торт түлік 25
Абдулаева Айжан Асадуллаевна
Жүздік. Жүздіктермен санау. Жүздіктерді қосу және азайту 30
Назарбаева Меруерт Парахатовна
Интернеттегі автордың құқық және плагиат мәселелері 32
Көзденова Әсел Максадовна
Өнеріміздегі қайталаулар 36
Бекен Жансерік Бекенұлы
Жаңаша білім беру – бүгінгі күн талабы 40

Абдулаева Айжан Асадуллаевна
Түркістан облысы Төлеби ауданы
Жыланбұзган жалпы білім беретін мектеп ККМ

Жүздік. Жүздіктермен санау. Жүздіктерді қосу және азайту

Бөлім	Сандарға амалдар қолдану. Есептер	
Педагогтің аты-жөні	Абдулаева Айжан Асадуллаевна	
Бастауыш сынып мұғалімі	Түркістан облысы Төлеби ауданы Жыланбұзган жалпы білім беретін мектеп. ККМ	
Сынып		
Сабақтың тақырыбы	Жүздік. Жүздіктермен санау. Жүздіктерді қосу және азайту	
Үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес оқу мақсаты	2.1.1.4. Санаудың ірі бірлігі – жүзді құру, 1000-ға дейін жүздіктермен санау, жазу, салыстыру. 2.1.2.5 бір таңбалы сандарды ондықтан аттап қосу және азайту/300+200 (3 жүзд.+2 жүзд.), 170-130 (17 онд.-13 онд.) түрінде ауызша қосу және азайтуды орындау	
Сабақтың мақсаты	-Санаудың жаңа бірлігі-жүздің қалай құрылғанын біледі -Жүздіктермен санауды, жүздіктерді жазуды, - Салыстыруды, қосуды және азайтуды үйренеді;	Білу және түсіну Қолдану Жинақтау

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңдері / уақыты	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы 5 мин	**Кіріспе-қызықтырушылық кезең «Ақиқат, жалған» ойыны.** Шарты: айтылған пікір ақиқат болса, оқушылар «ақиқат» деп дауыстайды, пікір жалған болса, «жалған» деп дауыстайды. * Белгісіз санды табу үшін тек бір арифметикалық амал ғана орындау керек болса, онда ол қарапайым теңдеу. * 10 – ең кіші екі таңбалы сан. * 9 – ең кіші бір таңбалы сан. * 100 – ең үлкен екі таңбалы сан. * Сандарды жазудағы цифрлардың орналасуын разряд деп атаймыз. * 24 санында 24 бірлік бар. * 24 санында 4 ондық бар. * 2, 3, 4, 5, 6, 7 – натурал сандар тізбегінің кесіндісі. * 25 > 17 – теңдік. т.с.с	**«Ақиқат, жалған» ойыны.** Шарты: айтылған пікір ақиқат болса, оқушылар «ақиқат» деп дауыстайды, пікір жалған болса, «жалған» деп дауыстайды.	*Жарайсың!* *Керемет!* *Тамаша!*	Слайд Сурет **«Ақиқат, жалған» ойыны.**
Сабақтың ортасы 25-30 мин	1-2 – тапсырмада суреттерді пайдаланып, санау бірліктері – ондықты және жүздікті құрастырады. Бір түймені 1 бірлік деп қабылдап, түймелерді санайды: бір-бірден онға дейін; ондықтармен жүзге дейін; жүздіктермен мыңға дейін. Мың санының жазылу мен оқылуына назар аударады. Кез келген разрядтың әрбір 10 бірлігі одан жоғары разрядтың 1 бірлігін құрайтынын түсінгендері маңызды.	Бейнежазбаға қарап, сандардың құрамын еске түсіреді. 1 және 2-тапсырмаларды орындайды. 1 бірл=1 1 онд=10 1 жүзд=100 1 мыңд=1000 ЕБҚ: осы сандарды жазады, жаттайды. 3-тапсырмада сандарды	**Бағалау критерийі:** Санаудың жаңа бірлігі-жүздің қалай құрылғанын біледі және жүздіктермен санауды, жүздіктерді жазуды, салыстыруды, қосуды және азайтуды	Математика оқулығы, Алматы «Атамұра», 2022 ж. https://youtu.be/vOT17dI7RLM

	– 10 санынан неше бірлік бар? 100 санында неше ондық бар? Неше бірлік бар? 1000 санында неше жүздік бар? Неше ондық бар? Неше бірлік бар? Қалай анықтадың? Тексеріп көр. 3-тапсырмада мысалдарды түсіндіре отырып, шығарады. 20 + 30 = 2 онд. + 3 онд. = 5 онд. 60 – 40 = 6 онд. – 4 онд. = 2 онд. = 20 300 + 700 = 3 жүзд. + 7 жүзд. = 10 жүзд. = 1000 300 + 70 = 30 онд. + 7 онд. = 37 онд. = 370 65 онд. - 2 онд. = 63 онд. = 630 23 онд. + 77 онд. = 100 онд. = 1000 97 онд. – 65 онд. = 32 онд. = 320 4-тапсырма амалдарды орындайды. 4. Амалдарды орында. (600 + 100) – 200 (80 онд. – 9 онд.) + 200 (900 – 500) + 300 (57 онд. + 3 онд.) + 300 5-тапсырма сандарды салыстырады. 6-тапсырма қосындыны табуға берілген есепті талдау, шешуін санды өрнек түрінде жаза білу дағдысын жетілдіреді. 8-тапсырма. 96 – 23 = 24 + � 96 – 23 = 73 73 – 24 = 49 демек, 96 – 23 = 24 + 49 Қосымша тапсырмалар. а) Амалдарды орында. 5 жүзд. + 4 жүзд. 9 жүзд. – 5 жүзд. 500 + 400 900 – 500 ә) Қалып қойған өрнектерді жаз. 19 + 9, 29 + 9, ... + 9, ... + 9, ... + 9, ... + 9, ... + 9, ... + 9. 27 – 8, 37 – ..., 47 – ..., 57 – ..., 67 – ..., 77 – ..., 87 – ..., 97 – ...	салыстырады, жіктейді, баяндайды, жазады, әр санның ондығын көрсететін цифрды анықтайды, ондықтарды, жүздіктерді қосу мен азайту тәсілдерін түсіндіреді, амалдар орындайды. ЕБҚ мен дарынды бала бірге жұмыс жасайды. 4-тапсырмада амалдарды орындайды. 5-тасырмада сандарды салыстырады. 6-тапсырма Қазан-45 б Қараша-44 б Барлығы-? Ш: 45+44 Ж: Кері есеп құрады. Қазан-? б Қараша-44 б Барлығы-89 Ш: 89-44 Ж: 8-тапсырмада азайту мен қосу компоненттерінің арасындағы байланыс негізінде торкөздің орнына тиісті санды анықтайды	үйренеді **Дескриптор** 1-2Тапсырма суреттерді пайдаланып, санау бірліктері – ондықты және жүздікті құрастырадыҚБ: «сызғыш» 2 ұпай **Дескриптор:** 3-Тапсырма сандарды салыстырады баяндайды, жазады **Дескриптор:**4-Тапсырма амалдарды орындайды. 5-Тапсырма сандарды салыстырады2 ұпай **Дескриптор:** 6- тапсырма мәтінді оқиды, санды деректер нені білдіретінін анықтайды. 8-Тапсырма азайту мен қосу компоненттерінің арасындағы байланыс негізінде торкөздің орнына тиісті санды анықтайды ҚБ:«сызғыш» 2 ұпай	
Сабақтың соңы 10 мин	**Үйге: 81 бет, №7** **Рефлексия: «Оқушымен диалог-сұхбат».** – Бүгінгі сабақ ұнады ма? – Бүгінгі сабақтағы өз әрекетіңді қалай бағалайсың? 	Өз пікірін білдіреді.	Мадақтау сөздері	Сызғыштағы ұпайлар Рефлексия **«Оқушы-мен диалог сұхбат».**

ДИПЛОМ

Республикалық "Ұстаз - мектеп тірегі"
ғылыми-әдістемелік журналына үздік
сабақ жоспарымен мақаласын республика
көлемінде таратып тәжірибе алмасқаны үшін

Абдуллаева Айжан
Асадуллаевна

МАРАПАТТАЛАДЫ

Ұстаз үні редакциясы **Гүлден Х.**

2024 жыл **№ 42**

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ТАНЫМДЫҚ-АҒАРТУШЫЛЫҚ,
ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ

БІЛІМ ШЫҢЫ-
ҒЫЛЫМ СЫРЫ

2024 ЖЫЛДЫҢ ТОҚСАНДЫҚ
ЖИНАҚ САНЫ
ISBN 978-601-[illegible]

ЕСЕН Бақыткүл Артыққызы,
бас редактор.

1 бет

БІЛІММЕН АЛҒА БАСАМЫЗ,
ҒЫЛЫМНЫҢ СЫРЫН АШАМЫЗ!

УДК 37.0
ББК 74.00
Б94

Редакция алқасы

Бас редактор:
ЕСЕН Бахытгүл Әптыққызы

Шығармашылық директор:
БЕКЗАТ Рүстем

Бас редактордың орынбасары:
БИГАРАЕВ Жарқынбек

Тілші:
УСИПОВА Жанна
ТАСТАНБЕК Аяулым

Дизайнер:
АНАРКУЛОВ Ислам

«БІЛІМ ШЫҢЫ-ҒЫЛЫМ СЫРЫ» Республикалық танымдық-ағартушылық, ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журналының тоқсандық жинақ саны 1-8 бөлім Шымкент: ЖК "Шың" Баспаханасы, 2024 жыл. - 92 бет.

ISBN 978-601-373-014-1

«Білім шыңы-Ғылым сыры» Республикалық журналының тоқсандық жинақ саны жаңашыл, білікті, кәсіби шеберлігі жоғары педагогтердің озат тәжірибесін республика көлемінде тарата отырып, ұстаз мәртебесін көтеріп, оларды қоғамда танытү мақсатында шығарылып отыр. Сондай-ақ, әрбір мұғалім еліміздегі жаңашыл ұстаздардың бай тәжірибесімен, еңбектерімен танысып, өз ісінде шеберлікпен пайдалануына бұл жинақ журналдың көмегі зор.

УДК 37.0
ББК 74.00

ISBN 978-601-373-014-1

© ЖК «ШЫҢ» Баспаханасы, 2024 ж.

"Шш" дыбысы мен әрпі

АБДУЛЛАЕВА Айжан Асадуллаевна,
«Жыланбұзған» жалпы білім беретін мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі.
Түркістан облысы, Төлеби ауданы

Сабақтың мақсаты:	1. Дауыссыз дыбысты игерту. Шш дыбысы мен әрпі 2. Есте сақтау, ойлау қабілеттерін дамыту, қалыптастыру. 3. Жас ұрпақты ұлттық құндылықтарды қастерлей білуге тәрбиелеу; дәлелі шығыстыруға жәрдем беру, ойлау белсенділігін дамыту.
Сабақтың типі:	Жаңа сабақ
Сабақтың түрі:	Аралас сабақ
... қолданылатын әдіс – тәсілдер:	«Кім үйде», «Ұғу», «Дыбыстың нысаны», «Екі жұлдыз бір тілек», «Кәдімгі» әдісі
Қажетті құрал – жабдықтар:	Компьютер, интерактивті тақта, таратпа қағаздар, кеспе қағаздар

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Оқушының іс- әрекеті	Ресурстар
Басы Ортасы	**І кезең (7-10 минут)** *1.) Сабақтың ұйымдастыру кезеңі:* Оқушылармен сәлемдесу, түгендеу. ***Шаттық шеңбері;*** *Күн, шаттық, жарқыл;* *Кеппешін күн болды* *Көңілді жан, шаттық күні,* *Күлік нұрлы күн күлді!* **ІІ кезең (20-25 минут)** ***Өткен әріптерді қайталау:*** Мен білетін әріптер мен дыбыстар Аа, Ұұ, Шш, Нн, Ұұ, Рр, Лл, Уу *Б) Ұя жұмысын меңгеру. Буындап оқу* *Үйге берілген жаттығулар. Уу дыбысы мен әрпі* ауыз, ші, ан ал - ұя, тау, у н - дау, на - тау тау - дар, ағаш *Жаңа тақырыпты меңгеру бейнелік ретінде ойынды пайдалану* *«Кім үйде» әдісі бойынша суреттердің атауы мен қай әріппен басталып тұрғанын сұрап, шығыпты* Оқушыларға Шш дыбысы мен әрпі туралы түсіндіру. Шш әрпі мен дыбысына арналған слайдты ұсыну Балаларға Шш әрпін ауада жазып, таратпа қағаздағы көркем жазудағы үлгіні жазуға ұсыну «Ұғу» әдісі бойынша Шш дыбысы мен әрпіне арналып, буынға бөлінген сөздерді оқыту Жеке-жеке жалпы іскерлікті жетілдіруге арналған 3 тапсырма беріледі 1-тапсырма Суреттердің атауын бас әрпі бойынша дауысты және дауыссыз дыбыстарға бөлу Дауысты дыбыс Дауыссыз дыбыс	Оқушылар сәлемдеседі Шаттық шеңберін айтады. Ойларын сабаққа аударады. Балалар әріптерді қайталайды Балалар сұраққа жауап береді. Үйге берілген Уу әрпіне қатысты сөздерді буындап оқиды Әр бөлікке бөлінген суреттердің атауларын және Шш әрпімен басталып тұрғанын айтады. Оқушылар мұғаліммен бірге Шш дыбысының дауыссыз дыбыс екенін айтады. Көк түспен белгілейтінін есте сақтайды. Слайдта көрсетілген суреттердің атауларын қайталайды. Оқушылар алдымен ауада, содан	Интерактивті тақта Интерактивті тақта, жай тақта Сұрақ-жауап, жазу тақтасы Интерактивті тақта «Кім үйде» әдісі Суреттер Интерактивті тақта Шш дыбысы мен әрпіне арналған слайд Интерактивті тақта Таратпа қағаз

	 [illegible] Берілген суреттің атауын буынға бөліп, санын атаңыздар. Буын санына қарай 2 және 3 буынды суреттерді 2 немесе 3 терезеге үйшік ішінің ірікпестерін сәйкестендірен *Сергіту сәті* «Қаламгерлер» ойыны Әуен ойнап тұрады. Әуен тоқтап, сөз айтылады. Сол сөздің ішінде Ш әрпі бар болса, балалар қолдарын көтеріп, жоғары жиналады. Егер, Ш әрпі жоқ болса, сыртта бөлек тұра береді. [illegible] - Оқушылардың «Шш» әрпінің таңбалануымен жазу тудыру. - «Шш» әрпін тақтаға жазып көрсету. - «Шш» әрпін ауада жазып көрсету. - Жазу дәптерімен жұмыс ұйымдастыру. [illegible] «Шаш» сөзінің дыбыстық талдау жасату. 	сол көркем жазу тәртіпке негізделген Шш әрпі жазылу Оқушылар буынға бөліп оқиды Оқушылар тапсырманы орындауға дайын отырады Оқушылар тапсырманы орындайды Оқушылар тапсырманы орындайды Оқушылар билей отырып, тапсырманы орындайды Оқушылар жазу дәптеріндегі тапсырмаларды орындайды, қағаздарды бастырып жазу арқылы «Шш» әрпінің бас және кіші әрпін жазады. Үлгі бойынша сөздерді жазады. Оқушылар тапсырманы орындайды	Ұлудың көрсеткіші және буынға бөлінген сөздер Таратпа жұмыс парағы Интербелсенді тақта Таратпа жұмыс парағы Интербелсенді тақта Әуен Жазу дәптер Таратпа жұмыс парағы Интербелсенді тақта
Соңы	**III кезең (7-10 минут)** «Алма ағашы» әдісі бойынша оқушылар бүгінгі өткен сабаққа кері байланыс береді. Сабақ қорытындыланады.	Алма ағашына кемелерін іледі	«Алма ағашы» әдісі

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ПӘНІНДЕ ЖАҢА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

МАУЛЕНОВ Құрманғазы Әкімханұлы,
Бибаз Құдайназаров атындағы негізгі орта мектебінің дене шынықтыру пәні мұғалімі.
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы

Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті елу елдің қатарына кіруі жөнінде мемлекет басшысы алға қойған міндетті жүзеге асыруда халықтың денсаулығы ең маңызды мәселе болып табылады. Қазіргі уақытта әлеуметтік жағдай, өмір сүру ұзақтығының төмендеуі және адам экологиясының қолайсыздығы бүкіл өркениетті әлем үшін көкейтесті мәселе болып отыр. Еліміздің даму бағытын бекіткен «Қазақстан – 2030» бағдарламасында салауатты өмір салтын ұстану мемлекеттік маңызы бар мәселелермен тең дәрежеде екендігі баса көрсетілген. Өмір салты мен денсаулық арасындағы өзара байланыс салауатты өмір салты ұғымын құрастырады. Салауатты өмір салтын насихаттауда, салауатты өмір сүру мәдениетін

"БІЛІМ ШЫҢЫ-ҒЫЛЫМ СЫРЫ"
Республикалық тәжірибелік-ағартушылық ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журнал
Тіркеу куәлігі №15454-Ж (01.07.2015)
ISBN 978-601-373-214-1

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ, 2024

СЕРТИФИКАТ

«БІЛІМ ШЫҢЫ-ҒЫЛЫМ СЫРЫ» ЖУРНАЛЫНЫҢ
2024 ЖЫЛДЫҢ ТОҚСАНДЫҚ ЖИНАҚ САНЫНДА

Түркістан облысы, Төле би ауданы
"Жыланбұзған жалпы орта білім беретін мектебі" коммуналдық мемлекеттік мекемесі

Бастауыш сынып пәні мұғалімі

АБДУЛАЕВА АЙЖАН АСАДУЛЛАЕВНА

«Шш» ДЫБЫСЫ МЕН ӘРПІ

ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ МАТЕРИАЛЫН ЖАРИЯЛАҒАНЫ ҮШІН БЕРІЛДІ.

Бас редактор Б.А.Есен

5538

ГРАМОТА

"БІЛІМ ШЫҢЫ-ҒЫЛЫМ СЫРЫ"
Республикалық танымдық-ағартушылық,
ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журнал
Тіркеу куәлігі №15454-ж (01.07.2015)
ISBN 978-601-373-014-1

ОҚУ МЕН ТӘРБИЕ ҮДЕРІСІН ДАМЫТУДА
КРЕАТИВТІЛІК ТАНЫТА ОТЫРЫП БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ
ҚҰРАЛДАРЫНДА ОЗЫҚ ІС-ТӘЖІРИБЕ ҮЛГІСІН ЖАРИЯЛАП,
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІГІН ЖОҒАРЫ ДЕҢГЕЙДЕ
ТАНЫТҚАНЫ ҮШІН

Түркістан облысы, Төле би ауданы
"Жыланбұзған жалпы орта білім беретін мектебі"
коммуналдық мемлекеттік мекемесі

БАСТАУЫШ СЫНЫП ПӘНІ МҰҒАЛІМІ

АБДУЛАЕВА АЙЖАН АСАДУЛЛАЕВНА

МАРАПАТТАЛАДЫ

Бас редактор ____________ Б.А.Есен

WWW.BILIM-SHINI.KZ
ТІРКЕУ № 5558

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ, 2024

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

ҮЗДІКСІЗ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ

№79(1)
наурыз

ЖУРНАЛ АСТАНА ҚАЛАСЫНДА МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІНДЕ ТІРКЕЛГЕН

№15616-Ж КУӘЛІГІ БЕРІЛГЕН МЕРЗІМДІ БАСЫЛЫМ БОЛЫП САНАЛАДЫ

Редакция: Республикалық педагогикалық ғылыми басылым "ӨРЛЕУ"

«Үздіксіз педагогикалық білім» республикалық ғылыми-әдістемелік журналы
Журнал ай сайын қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде шығады.
Мақаланың сапасына авторлар жауапты.

Редакция алқасы:

Бас редактор - Усипбаева Газиза Мамбеталықызы
Редактор орынбасары -Тулеева Нургул Абдықайымқызы
Әдістеме бөлімінің редакторы - Абдихаймов Ерлан Сыдыкович
Бердібек Нурлан Сапарбекулы
Инновациялық бөлім – Нұсқабаева Меруерт Жақсылыкқызы
Компьютерде терген – Әбджапа Бірханым Әбдірамановна

Теруге: 2025 жылдың 03.10 күні жіберілген
Басуға:2025 жылдың 03.20 күні қол қойылды
Таралымы:1000 дана

Редакция мекен-жайы:
Шымкент қаласы, Отырар м/а, 15-20
Байланыс телефондары:
Ұялы: 8 702 323 65 91
Пошта e-mail: orleu.kz84@mail.ru
Индекс: 74824

2. [illegible] жағдайларда және [illegible] математикалық білімін, білігін, [illegible] және графиктерді [illegible];
3. [illegible] ауызша және жазбаша есептеу техникасын;
4. математикадағы [illegible], оның абстрактылығын, дәлелденуін, нақтылығын;
5. [illegible] жасау біліктілігі;
6. математикалық мәтінмен жұмыс жасау (талдау, қажетті ақпаратты алу), математикалық терминология мен символдарды қолдана отырып, өз ойын ауызша және жазбаша түрде анық және нақты түсіндіру біліктілігі;
7. [illegible] әртүрлі әрекеттерді жоспарлау [illegible] біліктілігі;
8. өзін-өзі бақылау жүргізе білуі;
9. өз әрекетін бағалауды;
10. оқу әрекетінің әртүрлі формаларында коммуникативтік қабілеттерін қолдана білуі қажет.

Қорыта айтқанда, тұлғаның бейімделгіш, [illegible] қанағаттандыруды, қызығушылығын ескере отырып, функционалдық сауаттылығын [illegible] жетілдіруді [illegible], жан-жақты дамыған, [illegible] білімдерін өмірмен [illegible] тұлғаны тәрбиелей оқыту – білім беру мамандарының алдындағы жауапты міндет екенін [illegible] жоқ.

Түркістан облысы, Төле би ауданы
«Жыланбұзған» жалпы білім беретін мектеп» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Абдулаева Айжан Асадуллаевна

Дамыта оқыту арқылы бастауыш сынып оқушыларын шығармашылыққа баулу

Мектеп оқушыларының танымдық қызығушылығын дамытудың негізгі факторы олардың білімі мен дағдыларының дәрежесі ғана емес, сонымен бірге, баланың маңызды психикалық қызметтерін, ақыл-ой жұмысының тәсілдерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу процесін жолға қою керектігі саналады. Оқушының шығармашылық қабілеті де оның ойлау мен практикалық әрекеттері арқылы ғана дамиды. Ойлауға үйрететін сабақтарды дамыта оқыту сабақтары деп білеміз.

Дамыта оқытуды ұйымдастыру, балаға ақыл-ой әрекетін меңгеруге жағдай жасау деп қарастыру керек. Дамыта оқыту сабақтағы ерекше ахуал, мұғалім мен оқушы арасындағы ерекше қарым-қатынас. Мұғалім бұл жағдайда дайын білімді түсіндіріп қоюшы, бағалаушы емес, танымдық іс-әрекетті ұйымдастыратын ұжымдық істердің ұйытқысы. Тек осындай оқыту ғана баланың интеллектісінің көзін ашып, шығармашылығын дамытады.

«Дамыта оқыту» деген термин психология ғылымының қойнауында туып, баланың дамуын қарастырған (Ж.Пиаже), ойлаудың әртүрлі деңгейін, типтерін (Л.Н.Выготский, А.Н.Леонтьев, С.Л.Рубинштейн) және басқа да психиканың функциясын зерттеген (Б.Г.Ананьев, Г.С.Костюк, А.А.Люблинская, Н.А.Менчинская) және т.б. іс-әрекет теориясының психологиясын жасаған (А.Н.Леонтьев, П.Я.Гальперин) еңбектерінде жан-жақты талданды. Нәтижеде дамыта оқыту проблемасына арналған екі іргелі эксперимент жасалып, оның бірін Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдов, ал екіншісін Л.В.Занков басқарады.

Кейінгі жылдары дамыта оқыту психология мен педагогика ғылымдарының келелі мәселесіне айналды. Жүйенің авторлары « дамыта оқыту деп – оқыту мақсаты, міндеттері, әдіс-тәсілдері баланың даму заңдылықтарына сәйкестендірілген оқытуды» атайды.(16.85). Оқыту арқылы баланың психикасында жаңа құрылымдар пайда болуы, яғни жаңа сапалық өзгерістер болуы тиіс деп есептейді. Жүйенің басты мақсаттарының бірі – баланы оқыта отырып жалпы дамыту, оның еркіндігін қалыптастыру, өз бетінше ізденуге, шешім қабылдауға дағдыландыру, жеке қасиеттерін өсіру, басшылыққа алу, әрі қарай ушықтыру, тұлғалыққа бағыттау.

Дамыта оқыту – дәстүрлі оқытуға соңғы уақыттарға дейін балама жүйе деп қарастырылды. Оның нәтижесінде әр оқушы өзін-өзі өзгертуіні субъект дәрежесіне көтерілуі көзделіп, соған оқыту барысында лайықты жағдайлар жасау үлкен нәтиже береді.

е дәлелдей білуге үйретіледі. Әр оқушыға өз ойын, пікірін айтуға мүмкіндік беріледі, жауаптар тыңдалады. Әрине, жауаптар барлық жағдайда дұрыс бола бермес. Дегенмен әр бала жасаған еңбегінің нәтижесіне. Дәстүрлі оқыту жүйесінің негізінде метафизикалық (сандық, мазмұндық) әдісапа, ал дамыта оқыту технологиясының негізінде диалектикалық (интенсивті, сапалық, мәнділік) әдіснамасы жатыр деп айтуға болады. Дәстүрлі оқыту балада білім, білік, дағды алуға қажетті ақыл, сана бар деп есептеп, сол ақылға дайын білімді құю керек деген көзқарасқа, ал

Дамыта оқыту [illegible] бағыттағы [illegible] [illegible], [illegible], жаңа [illegible] [illegible] [illegible] принциптерге [illegible]. Дәстүрлі оқыту [illegible] [illegible], ал дамыта оқыту [illegible] [illegible], [illegible] білімді пайдалана білуге үйретеді.

Дамыта оқыту [illegible] – оқу әрекетін ұйымдастыру басты назарда ұсталады. Ол үшін баланың [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] шешуге [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Сабақ мұндай [illegible] 3 құрамдас бөліктерден тұратын болады.

1. Оқу мақсатының қойылуы.
2. Оны шешу [illegible] бірнеше қарастыру.
3. Шешімнің дұрыстығын дәлелдеу.

Бұл – үздіксіз дамыта оқытудың Д.Б. Эльконин – В.В. Давыдов жасаған жүйесінің негізгі компоненттері.

Оқушы [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] үлгі бермейді. Мақсатты шешу [illegible] талқылау, [illegible] [illegible] [illegible]. Мұғалім сабақ процесін ұйымдастырушы, бағыттаушы [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], дәлелдеуге [illegible] [illegible], жеке [illegible] қорытындылауға үйретеді.

Мұндай көзқарасты ұлы Абай да уағызын кеңесінде тоқталған еді. Көрнекті ортаның [illegible] [illegible]. Абай ақыл мен сана сабақ барысында [illegible] айтады. Ол адамның ішкі [illegible] [illegible] [illegible] тек [illegible]. Оның ең жетілген сезімдегі қайрат, ақыл, жүректің [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] түрі [illegible] [illegible]-[illegible] тұрғыдан көрсеткенін байқаймыз. Бүгін бұл мәселенің [illegible] психологиялық пен философиялық та [illegible] көтеріліп келе жатқандығын көруге болады.

Дамыта оқыту жүйесінде оқушылардың ойларын жетілдірудің маңызы зор.

Біріншіден – дамыта оқытуда білім дайын күйінде берілмейді, оған оқушы өз оқу әрекеті арқылы қол жеткізеді. Сабақтың алғашқы [illegible] [illegible] жаңа [illegible] [illegible] не [illegible] ортаға салып, мәселені өз бетterінше шешуге талпынады. Сөйтіп олар осы мәселе туралы өз білімдерінің жеткіліксіз, [illegible] сезіну арқылы сабаққа деген қызығушылықтары оянады, ішкі түрткілері пайда болады.

Екіншіден – дамыта оқытуда оқушы жоғары [illegible] мәселелерді шешіп отырып өзінің санасының [illegible] [illegible]. Әр оқушының өзінің деңгейіне дейін дамуға қол жеткізе алады. "Жақсы оқушы", "Жаман оқушы" ұғымының болмауы, балалардың танымдық әрекеттерге ұмтылдырады, [illegible] арттырады.

Үшіншіден – оқушының жеке басын дамытатын басты құрал – оның өзінің әрекеті. Сол себепті дамыта оқытудағы оқыту әдістері оқушыны белсенді жұмыс жасайтын [illegible] отырып, мәселелерді, қиыншылықтарды шешу мақсатын көздейді.

Төртіншіден – дамыта оқыту жүйесінің нәтижелі болуы оқушы мен мұғалімнің арасындағы жаңаша қарым-қатынасқа арқасында ғана өз жемісін береді. Сол себепті дәстүрлі жүйедегі әміршілдік стиль бұл жерде тиімсіз, оқушы – "орындаушы", "мұғалімнің тапсырмасын" объект емес. Ол өз пікірін ашық айта, оны дәлелдей, дәйектей алатын, сонымен қатар басқаның да ойын тыңдап, көзқарасын құрметтей білуге үйренген жаңа сапалы тұлға болып табылады.

Қазіргі кезеңде оқытушылар білім беруде 50-ден астам жаңа технологияларды қолданылы екен. Ондағы басты мақсаттардың бірі – оқушының білімге деген қызығушылығын оята білу. «Бағаға күшпен білім беруден гөрі, оның білімге деген құштарлығын ояту – ең маңызды мақсат»,- деген болатын белгілі педагог К.Д.Ушинский.

Деңгейлік тапсырмалар арқылы оқыту. Әр оқушы өзгермейтін [illegible] деңгейге жетуге талпынады.

Сабақтарда тақырыпқа байланысты сызбаларды, кестелерді оқушылардың өздерімен бірігіп құрастыру да белгілі бір деңгейде олардың қызығушылығын оятуға ықпал етеді. Мысалы, «Сөз таптары», «Сөйлемнің тұрлаулы мүшелері», «Жұрнақтар», «Жалғаулар», т.б. топтастыру модельдері 3 ШПА тобының студенттерімен бірігіп құрастырылды.

Мультимедиялы, оқытудың техникалық құралдарын қолдану арқылы тақырыпқа қатысты слайдтар, аудио, бейнежазбаларды көрсету сабақтың маңызын арттырады. Мысалы, мұражайларға, мұрағатқа саяхат сабақтар оқушылардың тікелей бақылауы мен зерттеуіне бағытталып жүргізіледі. Изденісте өздері де әр түрлі слайдтар, бейнетүсірілімдер, альбомдар әзірлеп, шығарма, эссе жазумен қорытындылайды. (Абай мұражайынан бейнетүсірілімнен үзінді көрсетіледі). Немесе, іс қағаздарын жүргізу пәні сабақтарында жекелеген құжат түрлері, олармен жұмысты ұйымдастыру бойынша түсірілген бейнетүсірілімдер де жинақталған. Ондай бейнетүсірілімдерді жоғары курс студенттеріне жекелеген арнайы тапсырма беру арқылы да дайындатуға болады. Мысалы, Семей көлік колледжіндегі қабылдау бөлмесінен әзімінің түлегіміз Нұржаубаева Назеркенің телефонхатты қабылдау, жіберу, үйрену, факс құжаттарын қабылдау, жіберу сияқты жағдаяттар сәтті түсірілген.

Пәнге деген қызығушылықты арттыруда ең көп қолданылатын тиімді тәсілдердің бірі – сабақтарда ойын элементтерін қолдану. Ойынның түрлері көп. Мен өз сабақтарымда қолданатын кейбір түрлеріне тоқталатын болсам:

А) дидактикалық ойындар – «Ойлан, тап!», «Кім жылдам?», «Сұраққа мақалмен жауап бер», «Сиқырлы сандық», т.б. Мәселен, орыс топтарында кәсіптік қазақ тілінен «Ойлан, тап» ойыны. Ойынның шарты:

1. Балаларды оқуға шақырған.
2. Оқулық жазған.
3. Қазақ даласында мектептер ашқан.
4. Тұңғыш ағартушы-педагог.

Бұл кім, тауып көрші? Дұрыс тапқанда, бүгінгі сабағымыздың лексикалық тақырыбы шығады. (Ы.Алтынсариннің суреті).

«Сұрақ [illegible] жауап [illegible] студенттерді [illegible]. [illegible] Мысалы:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] (Қара суда қаймақ жоқ, [illegible] жоқ)

[illegible] Ыбырай Алтынсаринның [illegible]

[illegible]

1841, 1850, 1857, 1859, 1860, 1864, 1876, 1879, 1889.

[illegible] Қазақ тілі сабақтарында [illegible] мысалы, «[illegible]» [illegible] «Шешендік [illegible]» [illegible]

[illegible]

[illegible] - өмірлік жағдаяттарды белгілі бір [illegible] немесе [illegible] рольдер [illegible] тапсырмасы [illegible]

[illegible] Өте көбінесе қазақ әдебиеті сабақтарында қолданылады. Мысалы, 7 ДН тобында Абайдың [illegible] «Болыс болдым, мінеки» өлеңі бойынша сахналық көрініс қойылды. Алға [illegible] халқы болысқа сұрақтар қояды.

- Болыс мырза, сіз болыстыққа қандай жолмен келдіңіз?
- Халыққа [illegible]?
- Оқу [illegible] құралы десе, не дейсіз?
- [illegible] туралы не айтар едіңіз?
- Ояз [illegible] жағдайда [illegible] қалай сөйлесесіз?
- Болашақтағы [illegible] туралы не айтасыз?

Болыс сұрақтарға Абайдың өлең шумақтарымен жауап береді. Қорытындысында «Егер мен әкім болсам...» деген ойлар жазу тапсырылған болатын. Оқушылар Абай заманындағы болыстар мен бүгінгінің кейбір әкімдерінің [illegible] ұқсастықтардың бар екенін жазған. Абай өлеңдерінің бүгінгі XXI ғасырда да өміршеңдігін, әлеуметтік [illegible] дәлелдеуге талпынған.

Электрондық мультимедиалық оқулықтарды пайдалану. ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігі Тіл комитетінің тапсырысы бойынша «Руханият» [illegible] мемлекеттік тілді оқытудың үш деңгейлік [illegible] оқулығын пайдаланамын. Мұнда қазіргі оқулықта беру мүмкін емес өте көп көрнекі материалдар қамтылған.

Болашақтың бүгінгіден де нұрлы болуына [illegible] қоғамын алға апаратын күш тек білімде ғана. Кей елдің болашақ өсіп-өркендеуі әркеннетті дүниеде өзіндік орын алуы оның ұлттық білім жүйесінің деңгейі мен даму бағытына байланысты.

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және де басқа көптеген адами қабілетінің қалыптасуына зор әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Мектепте оқытуды ұйымдастыратын бірден бір нысан - сабақ болса, сабақтың нәтижелі болуына ықпал ететін нысан - осы сабақта өткізудің әр түрлі әдіс - тәсілдері, яғни жаңашыл сабақ.

Қазіргі кезде шығармашылықпен жұмыс істейтін мұғалімдердің тынымсыз ізденуінің нәтижесінде оқу-тәрбие жұмысының тиімділігін арттыруды жаңа технологияларды өмірге келді.

Қазіргі кезде білім беру үрдісінде 50-ден астам жаңа технологиялар қолданылып екен. Соның ішінде дамыта оқыту технологиясы - күрделі құрылымды біртұтас педагогикалық жүйе. Оның нәтижесінде әр оқушыны өзін-өзі көтеруінің жүйесі деңгейіне көтеріп, [illegible] оқыту барысында оған лайық жағдай жасалады.

Дамыта оқыту идеясын алғашқылардың бірі болып 1959-1960 жылы қолға алған академик Л.В. Занковтың басшылығымен жасалған бастауышта оқытудың жаңа жүйесін мұғалімдер қауымы үлкен ықыласпен қабылдағанымен белгілі себептерге байланысты өрістеп кете алмады. Тек 1990 жылдан бастап Ресей мектептерінде қайта қолданыла бастады. Қазір бұл жүйе дәстүрлі оқытумен қатар пайдаланылып келеді.

XX ғасырда бұл теорияның негізін салған орыс ғалымдары: А.С.Выготский, Д.Б.Эльконин, Л.В.Занков, В.В.Давыдов т.б.

Дамыта оқыту технологиясы. (А.С.Выготский, Д.Б.Эльконин, Л.В.Занков, В.В.Давыдов т.б.)

Бала бойында еркіндік, мақсаттылық, ар-намыс, мақтаныш сезім, дербестік, адамгершілік, еңбексүйгіштік, белсенділік т.б. қасиеттерді дамыту. Дамыта оқытудың басты мақсаты: баланы оқыта отырып, жанын дамыту.

Л.В.Занковтың дамыта оқыту жүйесі:

Жеке адамның жоғары деңгейде дамуы, жан-жақты гармониялық даму үшін негіз жасау.

Д.Б.Эльконин - В.В. Давыдовтың дамыта оқыту технологиясы:

Теориялық ой мен сана қалыптастыру; балаларда білім, білік, дағдыны қалыптастырып қоймай, ой әрекетінің әдістерін де қалыптастыру; балалардың оқу әрекетіне ғылыми танымдық логикасын енгізу.

Дамыта оқытудың дәстүрлі оқытудан айырмашылығы: көздеген мақсатында, мәнінде, мазмұнында, әдіс-тәсілінде. дамытушылар мен негізгі факторы. Мұғалімнің рөлі мен атқаратын қызметінде, сыртқы ортамен қарым-

Дамыта оқыту технологиясы: балаға өз бетінше ойлаған қорытынды жасай білуге, практикада қолдана білуге баулиды, қатынас жасауға үйренуге машықтандырады, теориялық мәселелерді, ынтымақтастық ізденіс әдістерін меңгеруге көмектеседі.

Неміс педагогы А.Дистервег өзінің әйгілі «Неміс мұғалімдерінің білім беру ісіне басшылық» еңбегінде: «Жаман мұғалім ақиқатты өзі айтып береді, ал жақсы мұғалім оқушының өзін іздеңуге жетелейді, ойлауға үйретеді» деген. Міне, осындай оқытудың жаңа технологияларының бірі – сабақты өткізуді «дамыта оқыту» технологиясы бойынша ұйымдастыру жатады.

«Даму» ұғымының психологиялық анықтамасы- жаңару процесі, жаңаның өмірге келіп, ескінің жоғалуы деген мағынаны білдіреді.

Дамыта оқытуды ұйымдастыру балаға ақыл-ой әрекетін меңгеруге жағдай жасау деп қарастыру керек. Дамыта оқыту сабағында ерекше ахуал, мұғалім мен оқушы арасындағы ерекше қарым-қатынас. Мұғалім бұл жағдайда дайын білімді түсіндіріп қоюшы, бақылаушы, бағалаушы емес, танымдық іс-әрекетті ұйымдастыратын ұжымдық істердің ұйытқысы.

Дәстүрлі оқытуда мұғалім еңбегінің «жетістігі» мұғалімнің қойған сұрақтарына оқушының тез, дұрыс жауап беруімен, тапсырмаларды бұлжытпай орындауымен, тыныш отырып тәртіп сақтауларымен өлшенеді. Ал баланың санасында не болып жатқандығы, оның ойы, сезімдері мұғалімді ойландыра бермейді.

Л.В.Занков жүйесіндегі сабақтардың нәтижелілігінің басты көрсеткіштері: ойлай, пайымдай, нақтылай, жүйелей, дәлелдей білу болып табылады. Егер балалар осы айтылған ой операцияларын орындай алса, мұғалімнің нәтижелі еңбектенгені саналады.

Дамыта оқытудың Д. Эльконин, В. Давыдов жасаған жүйесінің көздеген мақсатына жету тек баланың өзінің белсенділігіне байланысты. Осыған орай, бұл жүйенің әдіс-тәсілдері де оқушының оқу белсенділігін ұйымдастыру, қолдап, көмектесіп отыруды көздейді. Бұл жүйемен дәстүрлі оқытуды салыстырғанда қорытынды жасауға болады.

Осылайша, дамыта оқыту бойынша сабақ кезеңдерінде оқушылар сабақтың мақсат, міндеттерін өздері анықтайды, проблеманы шешу жолдарын іздестіреді, жаңаны өздері табады, оқушыларға көмектеседі.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Білім беру заңы.

2.Құзіреттіліктерді қалыптастыруға бағытталған тапсырма// 12 жылдық білім беру. 3-2008-20-21б.

3.Әдістемелік нұсқаулық //1999 ж. Эльконин-Давыдов «Дамыта оқыту технологиясы» // Педагогикалық шеберлік, 7-1998 ж-17 б

.ҚР Білім беру тұжырымдамасы

5.Ж.Б.Қоянбаев, Р.М.Қоянбаева. «Педагогика» Алматы, 2002ж.

6.Б.Тұрғынбаева. «Дамыта оқыту технологиялары» Алматы,2000 Оқу-әдістемелік құрал.

Түркістан облысы, Төле би ауданы

«Жыланбұзған» жалпы білім беретін мектеп» КММ

Бастауыш сынып мұғалімі

Мухамеджанова Камила Давлатбаевна

Бөлшектер. Бөлшектерді салыстыру

Білім беру ұйымының атауы:	Танистым	
	Математика	
Пәні:	**Бөлшектер және пайыздар. Есептер**	
Бөлім:		
Педагогтің аты-жөні:		
Күні:	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сынып: 4		
Сабақтың тақырыбы:	**№109 сабақ. Бөлшектер. Бөлшектерді салыстыру**	
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	4.1.1.6 бөлімдері бірдей және алымдары бірдей жай бөлшектерді сан сәулесінде салыстыру, дұрыс бөлшек, бұрыс бөлшек, аралас сандарды ажырату	

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

ЖУРНАЛ АСТАНА ҚАЛАСЫНДА МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІНДЕ ТІРКЕЛГЕН

№15616-Ж КУӘЛІГІ БЕРІЛГЕН МЕРЗІМДІ БАСЫЛЫМ БОЛЫП САНАЛАДЫ

Республикалық педагогикалық ғылыми басылым

"ӨРЛЕУ"

СЕРТИФИКАТ

Абдулаева Айжан Асадуллаевна

"Үздіксіз педагогикалық білім"

№79(1) наурыз 2025 жылы жарық көрді

10.03.2025 №035 Бас редактор Усипбаева Г.М.

Берілген күні

"ӨРЛЕУ"

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

ЖУРНАЛ АСТАНА ҚАЛАСЫНДА МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІНДЕ ТІРКЕЛГЕН

№15616 -Ж КУӘЛІГІ БЕРІЛГЕН МЕРЗІМДІ БАСЫЛЫМ БОЛЫП САНАЛАДЫ

Республикалық педагогикалық ғылыми басылым

"ӨРЛЕУ"

ДИПЛОМ

Абдулаева Айжан Асадуллаевна

"Үздіксіз педагогикалық білім"

№79(1) наурыз 2025 жылы жарық көрді

Республикалық педагогикалық ғылыми басылым "ӨРЛЕУ"

Бас редактор Усипбаева Г.М.

10.03.2025
Берілген күні

№035

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ

ЖУРНАЛ АСТАНА ҚАЛАСЫНДА МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІНДЕ ТІРКЕЛГЕН

№15616-Ж КУӘЛІГІ БЕРІЛГЕН МЕРЗІМДІ БАСЫЛЫМ БОЛЫП САНАЛАДЫ

Республикалық педагогикалық ғылыми басылым

"ӨРЛЕУ"

ҚҰРМЕТ ГРАМОТАСЫ

Абдулаева Айжан Асадуллаевна

"Үздіксіз педагогикалық білім"

№79(1) наурыз 2025 жылы жарық көрді

Бас редактор:Усипбаева Г.М

№035

ОҚУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТАНЫМДЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕР ЖИНАҒЫ

ЖАС ЗЕРТТЕУШІ АКАДЕМИЯСЫ

14-наурыз 2025 жыл №67

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің тіркеуі №ЗТ-2024-0504751 Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында 2024 жылы аттестаттауға ұсынылған басылымдардың тізіміне енген №ЗТ-2024-05047185 https://nao.edu.kz/storage/app/media/TIZIMs/2022.08.24.pdf.

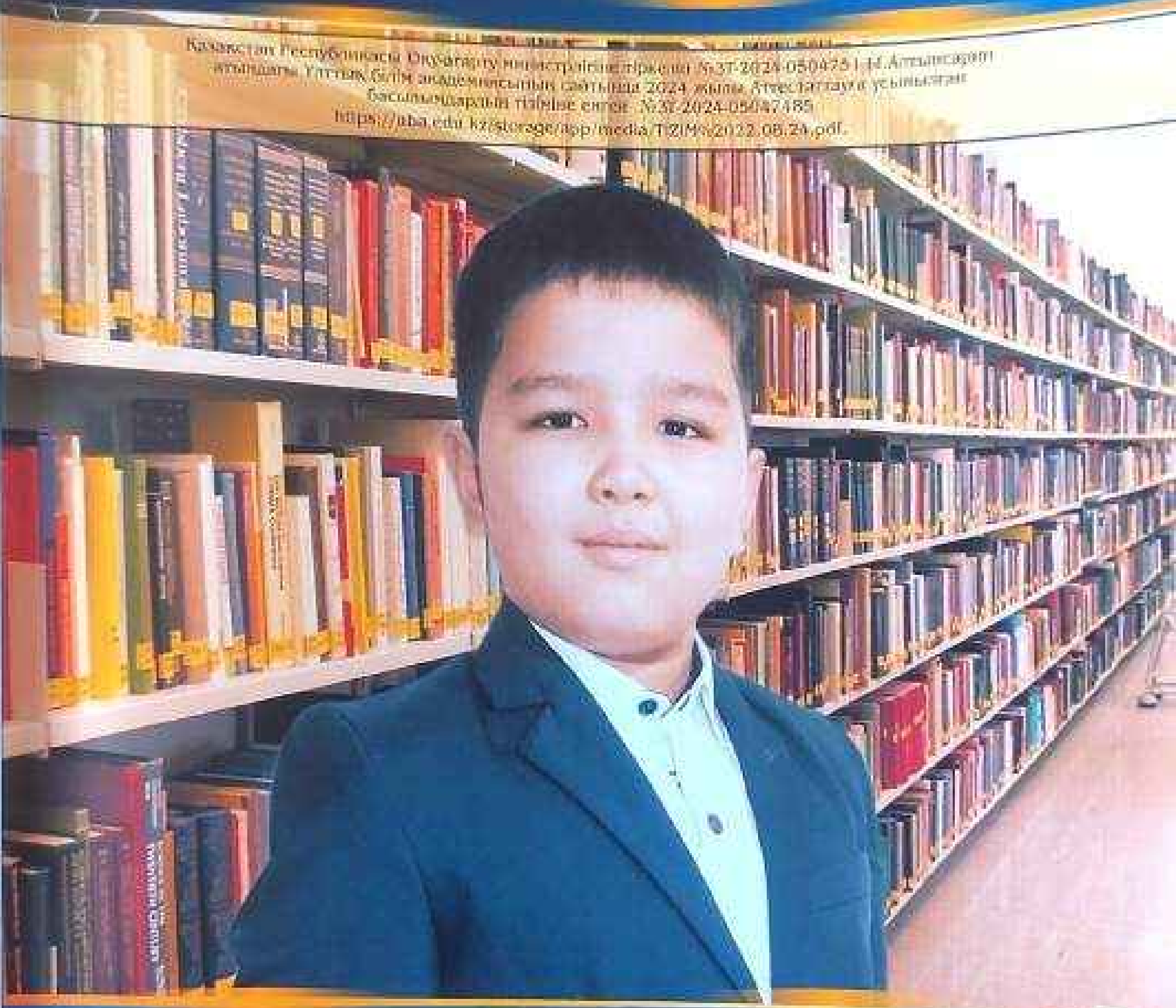

Алмасбек Дияр Медетұлы

Жетекшісі: Уалиева Гулвира Сапархановна

Түркістан облысы, Жетісай ауданы

Б.Момышұлы атындағы №6 МГ

Оқушыларға арналған республикалық ғылыми-танымдық зерттеулер жинағы

Жас зерттеуші академиясы

14-наурыз 2025 жыл №67 саны

Қазақстан Республикасы Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің ақпарат комитетінің мерзімді баспасөз басылымын, ақпарат агенттігін және желілік басылымды есепке қою туралы KZ95VPY00107153 куәлігі берілген

Шығу жиілігі: айына 3 рет жарық көреді

Таралу аймағы: Қазақстан Республикасы территориясы

Материалдар қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде қабылданады

Жарияланған фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына автор жауапты

Бас редактор: Уразбаева Нургул Назаркуловна +77711410882

ҚЫСТА ЖАНУАРЛАР ҚАЛАЙ ТІРШІЛІК ЕТЕДІ?

Абдулла Дильна
Жетекшісі:Абдулаева Айжан Асадуллаевна
Түркістан облысы,Төлеби ауданы
«Жыланбұзған жалпы білім беретін мектеп» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі

Қыс мезгілінде табиғаттағы барлық тіршілік иелері қатты өзгерістерге ұшырайды. Бұл кезеңде температураның күрт төмендеуі, қардың түсуі, күннің қысқаруы секілді түрлі факторлар жануарлардың тіршілік етуіне үлкен әсер етеді. Қыстың аязды күндерінде жануарлардың өмір сүруін жалғастыруы үшін әрқайсысының өзіндік ерекше бейімделулері мен тіршілік ету тәсілдері бар. Қысқа бейімделудің түрлі тәсілдерін дамыту жануарлар әлеміндегі қызықты құбылыстардың бірі болып табылады. Бұл жоба қыста тіршілік ететін жануарлардың өмір сүру ерекшеліктері, олардың түрлі жағдайларға қалай бейімделетіні және қыстың қатал мезгілінде қалай тіршілік ететінін зерттейді.

Өзектілігі

Қыста тіршілік ететін жануарлардың өмір сүру ерекшеліктерін зерттеу бүгінгі таңда ерекше маңызға ие. Қыс мезгіліндегі табиғаттың қатал шарттарына жануарлардың бейімделуі табиғаттағы тіршілік циклі мен экожүйелердің тұрақтылығын түсінуге мүмкіндік береді. Жануарлардың әртүрлі қорғаныс және тіршілік ету тәсілдері олардың қоршаған ортаға, климаттық өзгерістерге және экологиялық факторларға қалай жауап беретінін көрсетеді. Сонымен қатар, бұл зерттеу бізге табиғаттың күрделі заңдылықтарын түсінуге, жануарлардың табиғатта өз орнын табуға қалай бейімделетінін көрсетуге мүмкіндік береді.

Қазіргі уақытта климаттың өзгеруі, табиғи ресурстардың азаюы және қоршаған ортаның ластануы жануарлар мен олардың тіршілігіне әсер етіп жатыр. Қыста тіршілік ететін жануарлардың бейімделу ерекшеліктерін зерттеу олардың болашақтағы өзгерістерге қалай жауап беретінін түсінуге және қорғау шараларын тиімді ұйымдастыруға көмектеседі. Бұл зерттеулер жануарлар әлемінің әртүрлі түрлерінің өмір сүру сапасын арттыру, экологиялық тепе-теңдікті сақтау және табиғи қорғау шараларын тиімді жүзеге асыру үшін қажетті ақпарат береді.

Қысқы тіршілік ерекшеліктерін зерттеу оқушылар мен жас зерттеушілер үшін маңызды тәжірибе болар еді, себебі бұл жануарлардың табиғаттағы рөлі мен олардың тіршілігін сақтау жолдарын түсінуге көмектеседі. Сонымен қатар, табиғатқа деген жауапкершілікті сезініп, экологиялық сауаттылықты арттыруға ықпал етеді.

Негізгі бөлім

Қыс мезгілінде тіршілік ететін жануарлардың өмірі табиғаттың қатал жағдайларына бейімделудің жоғары деңгейін талап етеді. Қысқы салқында температураның күрт төмендеуі, қардың түсуі және азықтың тапшылығы жануарларға үлкен қиындықтар туғызады. Дегенмен, табиғаттың бұл қиын кезеңіне көптеген жануарлар түрлі бейімделулер арқылы жауап береді. Әрбір жануар өзінің тіршілік ету ортасына сәйкес табиғи ерекшеліктерін дамытып, қыстың қиындықтарынан аман қалуға тырысады.

1. Физиологиялық ерекшеліктері

Қыста тіршілік ететін жануарлардың көпшілігінде дене құрылымы мен физиологиясы жыл бойы өзгерістерге ұшырайды. Біріншіден, көптеген жануарларда қыстың алдында қалың жүн немесе май қабаты пайда болады. Мысалы, ақ аю мен қасқырлар сияқты жыртқыштар, сондай-ақ ақ қоян мен тиіндер сияқты ұсақ жануарлар қыста өздерінің терісінде қалың жүн қабатын қалыптастырады. Бұл жүн қабаты жануарлардың денесін суықтан қорғап, жылуды сақтауға мүмкіндік береді. Қыста ұйқыға кететін жануарлар метаболизмін баяулатып, энергияны үнемдейді. Бұл тәсіл әсіресе қыстың қатал кезеңдерінде өте маңызды.

2. Қорек іздеу мен азық сақтау

Қыста азық табу өте қиын болады, сондықтан көптеген жануарлар күзде көп қорек жинап, қыс бойы оны пайдаланады. Мысалы, тиіндер мен аюлар жаз бойы жаңғақтар, жидектер мен басқа да азық-түліктерді жинап, оларды ағаштардағы жарықшақ немесе жер астына жасырғандықтан, қыста сол азықтарды пайдалана алады. Ал құстардың көпшілігі қыста ұяларына жемдер жинап сақтайды. Қарлы кесіртке мен тышқандар сияқты жануарлар қорегін мұз астынан тауып жейді. Бұл жануарлар қардың астындағы өсімдіктер мен дәндерді іздеп, тіршілігін жалғастырады.

Бұдан басқа, кейбір жануарлар қыста қорек іздеуді жалғастырады. Мысалы, қояндар мен бұғылар қысқы уақытта қардың астынан шөптер мен өсімдіктердің тамырларын қазып алады. Қыста қорек іздеу кезінде жануарлар көбіне топтанып жүріп, бір-бірін қорғап, қауіптен сақтанады.

3. Ұйқыға кету

Қыста тіршілік ететін кейбір жануарлар қыстың ұзақ айларында ұйқыға кетеді. Мұндай жануарлар метаболизмін баяулатып, ұйқы кезінде өте аз энергия тұтынады. Ұйқыға кететін жануарлар арасында ең танымалдары — аюлар мен кірпілер. Олар өздерін жылы жерде, үңгірлерде немесе жер астында жасырып, тыныштықта қыстайды. Ұйқыға кетудің арқасында олар қоректену қажеттілігінен арылады, бұл олардың қыста аман қалуына мүмкіндік береді. Кейбір басқа жануарлар, мысалы, құмырсқалар мен кенелер, қыста жер астына тереңірек кіріп, ұйқыға кетеді.

4. Қорғаныс механизмдері

Қыстың аязды күндерінде көптеген жануарлар табиғи қорғаныс механизмдерін қолданады. Ақ аюлар мен басқа да қыста тіршілік ететін жануарлар қар мен мұзды пайдаланатын қорғау әдістеріне ие. Ақ қояндар мен басқа да аңдар терісін ағаштардың қабығына, бұтақтарға немесе қар астына тығып, аяздан қорғанады. Қар мен мұз олардың денесін қорғайды және сыртқы ортадан келетін қатты салқыннан сақтайды.

Кейбір жануарлар қоршаған ортаға өздерінің сіңісіп кету қасиетін пайдаланады. Мысалы, ақ қоянның ақ түсті терісі қарда өте жақсы сіңісіп кетеді. Бұл оны жыртқыштардан қорғауға көмектеседі. Сондай-ақ, құстар қыста бірігіп, үлкен

[illegible] бір-бірін жылумен қамтамасыз етеді. Бұл әдіс әсіресе суық аймақтарда өмір сүретін [illegible]

5. Қоректік ерекшелік

Қыста тіршілік ететін жануарлардың ішінде кейбір түрлер қыс бойы белсенді болады. Мысалы, [illegible] су немесе қар астында мен басқа да жыртқыштар қыста аң аулауды жалғастырады. Олар өздерінің ерекше [illegible] немесе мұз жарып, ұзақ қашықтықтарға көшіп жүреді. Қыста аң аулау жануарларға күшті және [illegible] кейбір түрлері қар астынан өздерінің қорегін табуға бейімделген.

6. Топтық өмір салты

Қыста тіршілік ететін жануарлардың көптеген түрлері топпен өмір сүруге бейімделген. Бұл олардың тірішілігін жеңілдетеді. Мысалы, құстар қыста үлкен топтарға бірігіп, жылы ұшып мен қорғаныс [illegible] сонымен бірге бұғылар мен басқа да ірі жануарлар топтар құрып, қысқа уақытта бір-бірін қорғап, бірге жүреді. Мұндай [illegible] жануарларды жыртқыштардан қорғауға, қорек іздеуге және жылуды сақтауға көмектеседі.

7. Жылыжай мен миграция

Қыста тіршілік ететін кейбір жануарлар үшін миграция — бұл тіршілікті сақтау тәсілі. Мысалы, [illegible] жылы жерлерге ұшып кетеді. Олар биологиялық сағаттың өзгеруіне байланысты, қыс мезгілі басталғанда [illegible] Миграция құстарға қоректің мол болуына және қолайлы климатта өмір сүруге мүмкіндік береді. [illegible] қыстың қиын шарттарынан аман қалады.

Қорытындылай келе, қыста тіршілік ететін жануарлардың тіршілік етуі күрделі және әртүрлі бейімделулерге негізделген. Олардың тіршілігін сақтап қалу үшін дене құрылымы, физиология, қорек іздеу тәсілдері, қорғану [illegible] маңызды рөл атқарады. Қыс мезгілі жануарлардың табиғатқа бейімделуінің ерекше кезеңі болып табылады, [illegible] әртүрлі тәсілдермен табиғаттың қатал шарттарына жауап береді.

Қыс мезгілінің басталуы көптеген жануарларға қиындықтар туғызады. Азық-түлік қорлардың [illegible] температураның төмендеуі және ауа райының нашарлауы — бұлар жануарлардың тіршілігі үшін өте қиын [illegible] Қыста тіршілік ететін жануарлар бұл қиындықтарға түрлі әдістермен жауап береді. Олардың ішінде кейбіреулері [illegible] басқалары өздерінің метаболизмін баяулатып, ұзақ уақыт бойы азықсыз өмір сүреді, ал үшіншілері [illegible] жағдайларда қорегін іздейді және тіршілік етеді.

Қыста тіршілік ететін жануарлар көбінесе белгілі бір физиологиялық ерекшеліктерге ие. Мысалы, қыста тіршілік ететін жануарлардың терісінде көптеген май қабаттары болады. Бұл қабат жануарлардың денесін суықтан қорғауға [illegible] Сонымен қатар, олардың терілеріндегі қауырсындар мен жүндерінің тығыздығы артады. Қалың жүн немесе қауырсындар терінің үстінде ауа қабатын ұстап, дене температурасын сақтауға көмектеседі. Бұдан басқа, жануарлардың көпшілігі қыста белсенділігі мен қозғалыс деңгейін төмендетеді. Олар аз қозғалып, энергияны үнемдеп, [illegible] салқындығынан аман қалуға тырысады.

Қыста тіршілік ететін жануарлардың тағы бір маңызды бейімделуі — олардың тамақтану әдістерінің [illegible] Қыста азық-түлік жеткіліксіз болғандықтан, жануарлар тамақтану әдістерін өзгертіп, тамақты ұзақ уақыт бойы [illegible] алады. Мысалы, кейбір жануарлар жазда көптеген азық жинап, қыста сол азықты пайдаланады. Кейбір жануарлар, [illegible] қояндар мен леммингтер, қар астынан тамақ іздеп, тереңдіктерге кетеді, ал кейбіреулері мұздың үстінде аң аулайды.

Қыста тіршілік ететін жануарлардың көпшілігі қыстың қарлы-боранды күндерінде азық іздейді, ал кейбір [illegible] сақтау үшін табиғи ерекшеліктерін пайдаланады. Қыс мезгілінде жануарлар метаболизмін баяулатады. Бұл — олардың денесінде жүріп жатқан химиялық реакциялардың жылдамдығын азайтып, энергия үнемдеуге көмектеседі. Кейбір жануарлар қысқы ұйқыға кетеді, ал басқалары метаболизмін айтарлықтай баяулатып, ұйқыға ұқсас күйде өмір сүреді. Осылайша, олар аз азықпен де ұзақ уақыт өмір сүре алады.

Жануарлардың қысқы тіршілігінің ерекшеліктеріне тоқталғанда, олардың түрлеріне байланысты әртүрлі тәсілдер мен қорғану механизмдері бар екенін айту керек. Мысалы, қарға мен тиіндер сияқты жануарлар қыста жемдерін жинап [illegible] немесе басқа жерлерде сақтап қояды. Олар қардың астына немесе ағаштар арасындағы жартасқа азықтарын жасырып [illegible] кейбір жануарлар қыста қорегін іздеуді жалғастырады. Бұған қоса, жануарлар қыста көбінесе өздерінің жылуын сақтау үшін үлкен топтарда өмір сүреді. Мысалы, қыста ұяларын көп құрайтын құстар қыстың қатал [illegible] үшін топ болып бірігеді.

Қыста тіршілік ететін жануарлар арасында тағы бір қызықты бейімделу — олардың жүріс-тұрысы мен [illegible] деңгейіндегі өзгерістер. Кейбір жануарлар қыстың салқын күндерінде өздерінің табиғи ерекшеліктері бойынша [illegible] қимылдай алмайды. Мысалы, сүтқоректілер мен улы өсімді жануарлар қыста көп уақытын ұяларын ішінде өткізіп, [illegible] энергиясын үнемдейді. Жануарлардың бұл өзгерістерінің барлығы оларды қатал қыс жағдайларында аман қалуға [illegible] береді.

Қысқы кезеңде кейбір жануарлар басқа табиғи элементтермен, мысалы, қармен немесе мұзбен қорғанады. Кейбір жануарлар өз денесін немесе ұяларын қармен жауып, үсіп кетуден сақтанады. Бұған қоса, жыртқыштар мен [illegible] жануарлар қыс бойы ауа райының салқындығына кезінде сақталып қалған қорек көздерін іздейді.

Қыс мезгілінде жануарлар өмірін сақтап қалу үшін әртүрлі әдістер қолданады. Олардың тіршілігі көбінесе [illegible] іздеу, температураға бейімделу және энергияны үнемдеу тәсілдеріне негізделген. Мұндай бейімделулер оларды табиғаттың қатал жағдайларынан қорғайды және жануарлардың қыста тіршілік етуіне мүмкіндік береді. Жануарлардың тіршілігінің [illegible] бейімделуі табиғаттағы әртүрлі экожүйелердің әртүрлі жағдайларға қалай жауап беретінін және жануарлар әлемінің [illegible] күрделі процестерге ие екенін көрсетеді.

Қорытынды

Қыс мезгілі — жануарлар үшін өте қиын әрі күрделі кезең. Аязды, қарлы күндерде табиғатта тіршілік ететін барлық жануарлар түрлі әдістермен бейімделіп, өмір сүреді. Қыста тіршілік ететін жануарлардың өмірі олардың физиологиялық және мінез-құлықтық ерекшеліктеріне байланысты өзгереді. Олардың денесіндегі жүннің, қауырсынның тығыздығы, қалың май қабаты, метаболизмнің баяулауы және белсенділіктің төмендеуі — бұл жануарлардың табиғаттың қатал жағдайларынан аман қалуына көмектесетін негізгі бейімделулер болып табылады. Сонымен қатар, азық жинау, [illegible] іздеу және қорғаныс механизмдері жануарлардың қысқы тіршілігін қамтамасыз ететін маңызды факторлар болып табылады.

Қыста жануарлардың табиғатқа бейімделуі олардың қоршаған ортаға қалай жауап беретінін, өмір сүру [illegible] және тіршілігін сақтау тәсілдерін зерттеу бізге үлкен маңызат береді. Жануарлардың әртүрлі бейімделулері [illegible]

өмір сүруіне ғана емес, сонымен қатар табиғи экожүйенің тұрақтылығына да әсер етеді. Қазіргі заманда климаттың өзгеруі, табиғи ортаға әсер ететін түрлі факторлар жануарлардың өміріне қауіп төндіреді, сондықтан осы бейімделулер мен ерекшеліктерді зерттеу экологиялық мәселелерді шешу, табиғатты қорғау және жануарлар әлемін сақтауға көмектеседі.

Қорыта айтқанда, жануарлардың қысқы тіршілік ету ерекшеліктері олардың тіршілік ету ортасына тиімді бейімделуінің нәтижесі болып табылады. Бұл жоба жануарлардың табиғатпен үйлесімді өмір сүруін көрсетіп, болашақта экологиялық білім мен табиғат қорғау шараларына мән беру қажеттілігін дәлелдейді. Табиғаттағы бұл бейімделулерді түсіну, жануарлардың өмір сүру қабілетін бағалау және қоршаған ортаны қорғау мәселелерін тиімді шешу үшін маңыздылығын арттырады.

Қорытындылай келе, қыста тіршілік ететін жануарлардың өмір сүру ерекшеліктері олардың табиғатқа бейімделуінің жоғары деңгейде екенін дәлелдейді. Қыстың салқындарынан аман қалу үшін жануарлар көптеген физиологиялық, биологиялық және мінез-құлықтық бейімделулерді қолданады. Бұл бейімделулер олардың табиғатта өз орнын табуға, тіршілігін жалғастыруға және тіршіліктің үздіксіздігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі

1. Оспанова, А. Б., & Сейдуллаева, А. С. (2017). Қоршаған орта және экология. Алматы: Мектеп баспасы.
2. Кисель, Н. В. (2013). Қыста тіршілік ететін жануарлардың бейімделуі. Москва: Экология және табиғат.
3. Кенешев, Е. Ж. (2016). Қысқы кезеңде жануарлардың тіршілігі мен экологиялық адаптациялары. Астана: Ғылым.
4. Громова, И. С. (2015). Жануарлар әлемі: экологиялық тұрғыдан зерттеу. Санкт-Петербург: Невский университет.
5. Мейірбек, Р. С. (2018). Қыс мезгіліндегі жануарлардың тіршілік ету ерекшеліктері. Алматы: Қазақ университеті.
6. Сапарова, Ш. М. (2014). Жануарлардың экологиялық бейімделуі. Алматы: Жаңа кітап.
7. Виноградова, Е. В., & Смирнова, Т. Н. (2012). Қыста тіршілік ететін жануарлар: Адаптация және сақталу стратегиялары. Москва: Наука.
8. Петросян, В. К. (2010). Экология және жануарлар биологиясы. Минск: Беларуский университет.
9. Дьякова, И. С. (2019). Табиғаттағы жануарлар және олардың тіршілік ету тәсілдері. Мәскеу: РБК.
10. Шевченко, Т. А. (2011). Қысқы кезеңде жануарлардың қорек іздеу стратегиялары. Алматы: Экология баспасы.

КЕНЕСАРЫ ҚАСЫМҰЛЫ КӨТЕРЛІСІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ТАРИХИ МАҢЫЗЫ

Алхамова Жасмина Гуломжановна

Жетекшісі:Мирзахамдамова Нурхан Мирахметовна

Шымкент қаласы

№54 жалпы орта білім беретін мектеп

Тарих пәні мұғалімі

Кіріспе

Кенесары Қасымұлы көтерілісі (1837-1847 жж.) – қазақ тарихында елеулі орын алған оқиғалардың бірі болып табылады. Кенесарының жетекшілігімен болған бұл көтеріліс Қазақстанның барлық аймақтарында отаршылдық саясатқа қарсы тұру мақсатында ұйымдастырылды. Осы тарихи оқиға қазақ халқының тәуелсіздігі мен бостандығы үшін күрестің жарқын үлгісі саналады. Кенесары Қасымұлының көтерілісі қазақ жеріндегі Ресей империясының отарлық үстемдігіне қарсы бағытталған ең ірі және маңызды қарулы көтеріліс болды.

Өзектілігі

Кенесары Қасымұлының көтерілісі қазақ халқының тарихындағы ең ірі әрі маңызды оқиғалардың бірі болып табылады. Бұл көтеріліс тек қазақ қоғамының Ресей империясының отаршылдық саясатына қарсы тұрудағы алғашқы ірі қарулы көтерілісі ғана емес, сонымен қатар қазақ халқының тәуелсіздігі үшін күресіндегі маңызды кезең болып табылады. Кенесары Қасымұлы басқарған көтеріліс Қазақстанның бостандығы мен ұлттық бірлігін сақтап қалу үшін жасалған күрес болды.

Кенесарының көтерілісінің өзектілігі бүгінгі күнге дейін жоғары. Қазіргі уақытта тәуелсіз Қазақстанның қоғамында ұлттық тарихты терең зерттеу, халықтың бірлігін нығайту және патриотизмді тәрбиелеу маңызды. Кенесары Қасымұлының ерлігі мен күресі бүгінгі жастарға патриоттық тәрбие беруде үлгі болып табылады. Оның көтерілісі қазақ халқының ұлттық санасының қалыптасуына, жері мен тәуелсіздігі үшін күресуге деген ұмтылысқа ықпал етті.

Сондай-ақ, қазіргі жаһандану мен әлемдік өзгерістер жағдайында ұлттық құндылықтарды сақтау мен ұлттық тарихты дұрыс түсіну өте маңызды. Кенесары Қасымұлының көтерілісінің тарихи маңызы ұрпақтар сабақтастығын қамтамасыз ету, тарихи әділеттілікті қалпына келтіру, және тәуелсіздіктің бағасын білу үшін ерекше орын алады. Тарихи зерттеулер арқылы біз өткендегі ұлт азаттық күрестерінің маңыздылығын түсініп, олардан маңызды сабақтар ала аламыз.

Кенесарының жетекшілігімен болған көтеріліс елдің әлеуметтік және саяси құрылымында үлкен өзгерістерге себепкер болып, Қазақ хандығының тәуелсіздігін сақтап қалу үшін күресті. Бұл көтеріліс қазақтың ұлттық тарихында ерекше орын алады және оның мәні мен маңыздылығы бүгінгі күнге дейін зерттелуде. Осы ғылыми жоба Кенесары Қасымұлының көтерілісін және оның тарихи маңызын қарастырады.

Кенесары Қасымұлының өмірі мен көтерілістің басталуы

Кенесары Қасымұлы (1802-1847) — қазақтың әйгілі қолбасшысы және мемлекет қайраткері, Қазақ хандығының соңғы ханы, сондай-ақ Ресей империясының отаршылдық саясатына қарсы күрескен ұлттық батыр. Кенесары қазақ халқының тәуелсіздігі үшін күресті батылдық танытып, бүкіл қазақтың бірлігін қамтамасыз ету үшін күрескен.

Кенесары Қасымұлының көтерілісінің басталуына бірқатар факторлар себеп болды. 19 ғасырдың басында Ресей империясы өзінің отаршылдық саясатын күшейтті. Бұл қазақ халқының әлеуметтік және экономикалық жағдайын нашарлатып, қазақтардың жерін тартып алу, дәстүрлі өмір салтын өзгерту, империялық басқаруды күшейту үшін түрлі шаралар қабылданды. Қазақтың дәстүрлі басқару жүйесі мен саяси құрылымы өзгеріп, билік басына Ресейдің шенеуніктері

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің Орта білім беру комитетінің 2024 жылғы 20 мамырдағы №20-1-20-7/3360-И хатына сәйкес үздік педагогикалық тәжірибені жариялау үшін ұсынылған басылымдар тізіміне енген

ДИПЛОМ

І ДӘРЕЖЕЛІ

Республикалық «Білім шуағы» орталығында мектеп оқушылары және колледж студенттері арасында өткізілген «Жас зерттеуші академиясы» атты ғылыми жобалар байқауына «Қыста жануарлар қалай тіршілік етеді?» тақырыбындағы үздік жұмысын ұсынып, өз ізденісімен ерекшелене отырып ғылымға қосқан үлесі үшін Түркістан облысы,Төлеби ауданы «Жыланбұзған жалпы білім беретін мектеп» КММ-нің оқушысы

Абдулла Дильша

марапатталады

Жетекшісі Абдулаева Айжан Асадуллаевна

«Білім шуағы» республикалық ғылым мен білімді қолдау орталығының директоры Н.Н.Уразбаева

14-наурыз,2025жыл

тіркеу №67/14

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің Орта білім беру комитетінің 2024 жылғы 20 мамырдағы №20-1-20-7/3360-И хатына сәйкес үздік педагогикалық тәжірибені жариялау үшін ұсынылған басылымдар тізіміне енген

АЛҒЫС ХАТ

Құрметті Абдулаева Айжан Асадуллаевна

Республикалық ғылым мен білімді қолдау орталығының ұйымдастыруымен Республикалық мектеп оқушылары және колледж студенттері арасында өткізілген «Жас зерттеуші академиясы» ғылыми жобалар байқауына шәкірт даярлап,ізденісіңіз бен тәжірибеңізді бөлісіп, ғылым мен білімнің дамуына қосқан үлесіңіз үшін алғыс білдіреміз

«Білім шуағы» республикалық ғылым мен білімді қолдау орталығының директоры Н.Н.Уразбаева

14-наурыз,2025жыл

тіркеу №67/15